

University of Groningen

Verslag workshop 'Life Imprisonment and Human Rights' Onati, Spanje, 16-17 april 2015 van Hattum, Wiene; Meijer, Sonja

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2016

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

van Hattum, W., & Meijer, S. (2016, jan. 20). Verslag workshop 'Life Imprisonment and Human Rights' Onati, Spanje, 16-17 april 2015.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Verslag workshop 'Life Imprisonment and Human Rights' Onati, Spanje, 16-17 april 2015

Sonja Meijer en Wiene van Hattum

De workshop

Op 16 en 17 april 2015 vond in het Rechtssociologisch Instituut in Onati, Spanje, een workshop plaats met als titel 'Life Imprisonment and Human Rights'. Deze bijeenkomst was bijeengeroepen door Prof. Dirk van Zyl Smit en zijn collega dr. Catherine Appleton, beiden verbonden aan de Universiteit van Nottingham (Engeland). Zie ook hun website:

<http://www.nottingham.ac.uk/research/groups/criminal-justice-research-centre/projects/life-imprisonment-worldwide-principles-and-practice.aspx>.

In totaal 23 wetenschappers, juristen en criminologen, gaven in deze twee dagen een korte presentatie van hun onderzoek. Van de Europese landen waren er twintig vertegenwoordigd; daarnaast waren onderzoekers aanwezig uit Amerika, Australië, India, Brazilië en Zuid Afrika. In totaal passeerden zo 44 landen (incl. 18 Zuid-Amerikaanse) de revue.

Van de bijeenkomst zal mogelijk dit jaar nog een verslag in boekvorm verschijnen in de serie 'Onati International Series in Law & Society', uitgegeven door Hart Publishing. Ook wij stuurden onze bijdrage in. Hieronder een korte samenvatting van de workshop gevolgd door korte impressies van de presentaties.

Het onderwerp

Onderwerp van bespreking vormden de strafrechtelijke sancties die *de facto* levenslang kunnen duren. Daaronder vallen zowel de levenslange straf als beveiligingsmaatregelen (*preventive detention*), zoals bij ons de TBS, en in Noorwegen de *forvaring* die kan volgen op de maximale gevangenisstraf van 21 jaar (Breivik). De levenslange straf heeft een range van verschijningsvormen, van *whole life* (Vinter) tot symbolisch (zoals in Nederland te doen gebruikelijk was tot ca 2004). Daartussen zitten *Life with parole* (LWP) en de *Life without the possibility of parole* ('LWOP', uitspreken: 'ELWOP'). Ten slotte moet worden gedacht aan straffen die weliswaar op een aantal jaren zijn bepaald maar waarvan de duur zo lang is dat bij voorbaat vaststaat dat de veroordeelde zijn invrijheidstelling niet zal meemaken, de zogenaamde '*informal life sentences*'.

Voor wat betreft de mensenrechten werd niet alleen gedacht aan de werking van het door de Vinter-jurisprudentie overbekend geworden artikel 3EVRM (het verbod op een inhumane behandeling of bestraffing) maar vooral aan het *mondiale International Covenant Civil and Political rights* (ICCPR), omdat dit immers een verdrag is dat wereldwijd door veel landen is getekend. Dit verdrag roept op tot respect voor de menselijke waardigheid in brede zin. Zie bijvoorbeeld de artikelen 10 lid 1 ICCPR (*all persons deprived of their liberty shall be treated with dignity*), 7 ICCPR (*No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*) en 9 ICCPR (met *procedural guarantees* vergelijkbaar met artikel 5 EVRM). Daarnaast geeft artikel 10 lid 3 ICCPR in het bijzonder vorm aan het respect voor de waardigheid van gedetineerden met de woorden dat het doel van de tenuitvoerlegging hun resocialisatie

en re-integratie is (*The penitentiary system shall comprise treatment of prisoners the essential aim of which shall be their reformation and social rehabilitation (...).*

De spanning tussen de resocialisatie-opdracht en de oplegging en executie van een levenslange straf die niet is gericht op terugkeer in de samenleving is manifest. Indien de opdracht tot resocialisatie serieus wordt genomen, betekent dit echter ook dat aan deze gedetineerden hun basisrechten op economisch, sociaal en cultureel gebied niet mogen worden onthouden (als voorbeeld van een land waar dit ook inderdaad gebeurt, werd genoemd Duitsland, ook het land waarnaar het EHRM verwijst in de zaak Vinter e.a. tegen het VK). Eén van de vragen die in de workshop dan ook aan de orde werd gesteld was of uit deze ondeelbaarheid van mensenrechten niet volgt dat in elk debat over de vraag hoe een levenslange straf vorm moet krijgen (als deze al vorm zou moeten krijgen) altijd de minimaal vereiste sociale en economische rechten moeten worden 'meegenomen'. (NB Een voorbeeld van een dergelijke aanpak treffen we inmiddels aan in Khoroshenko/Rusland, EHRM 30 juni 2015, betreffende het recht op familylife.)

Opgemerkt werd daarnaast dat als het gaat om de hier te bespreken zeer lange sancties de procedurele waarborgen worden gelezen in de waarborgen van materieel recht. Een voorbeeld hiervan is het *review mechanism* dat wordt vereist op basis van het materiële artikel 3 EVRM in plaats van op basis van artikel 5 EVRM

De presentaties

In de presentaties werd vervolgens ingegaan op één of meer van deze onderwerpen. Daarbij lag soms het accent op de levenslange straf en dan weer op de levenslange maatregel (zoals in de presentaties over Zwitserland en Duitsland)¹, afhankelijk van de vraag welke specifieke problemen in het betreffende land werden signaleerd. De onderwerpen werden gerangschikt naar zeven thema's (zie hieronder).

Onze impressie na het horen van de presentaties:

Onze indruk is dat ook als er een wettelijke regeling voor een tussentoets bestaat, dat nog niet betekent dat het reviewmechanisme werkt zoals in Vinter bedoeld. Er bestond bv veel kritiek op de rechters, die vooringenomen zouden zijn (Polen) en wantrouwen jegens de artsen die aan de rechter moeten rapporteren (Frankrijk) en kritiek op leden van de Parole Board, die willekeurige beslissingen zou nemen (Ierland). En als de levenslange straf zou worden vervangen door een zeer lange straf blijven de problemen niet uit: hoe moet het met de tussentoets en de resocialisatie?

Onze conclusie is dus dat alhoewel de zaken in andere landen soms beter geregeld lijken te zijn dan in Nederland, het voor een finale waardering van die regelgeving aankomt op de wijze waarop er uitvoering aan wordt gegeven; in de praktijk blijken zich daarbij nog wel eens problemen voor te doen.

Dan volgt hieronder een verslag van de afzonderlijke presentaties. Let wel, het is gemaakt op basis van onze aantekeningen en biedt zeker geen totaaloverzicht van de situatie in elk land. Daarvoor moet worden gewacht op de publicatie van de bundel.

---

¹ Helaas viel de presentatie van Sonja Snacken uit. Haar bijdrage zou gaan over de kwestie Frank van den Beeken, de Belgische geïnterneerde die na 30 jaar detentie zonder perspectief op behandeling euthanasie heeft aangevraagd. Deze bijdrage komt wel in de bundel.

THEMA 1.

LIFE IMPRISONMENT: A GLOBAL PERSPECTIVE

Nordic Countries – Tapio Lappi-Seppälä (Finland)

Tapio gaf bijvoorbeeld een overzicht van alle vormen van mogelijke levenslange opsluiting, inclusief die in de geestelijke gezondheidszorg. Hij beschreef de historische ontwikkeling van de *preventive detention* en maakte aan de hand van cijfers de verschillen tussen enerzijds Zweden en Finland en anderzijds Denemarken en Noorwegen aanschouwelijk. In geen van de vier noordelijke staten bestaat een de facto levenslange straf.

In Finland kan levenslang alleen worden opgelegd wegens moord en duurt de straf 12-18 jaar. Wel is een toename van de straf te zien. In Zweden is de straf op moord van 12 naar 18 jaar gegaan. Daardoor nam het aantal levenslange gevangenisstraffen af, waarna er als gevolg van die daling weer wetgeving kwam waardoor het aantal levenslange gevangenisstraffen weer toenam. Het aantal levenslanggestraften is in Zweden nu rond 200. In Zweden kan na 10 jaar een review plaatsvinden door de rechtbank. De straf wordt omgezet in een tijdelijk. Vrijlating gebeurt op basis van de release regels. In Finland bestaat niet een dergelijke tussenstap. Vrijlating geschiedt op zijn vroegst na 12 jaar. In alle gevallen geldt een periode van VI van minimaal 3 jaar.

De levenslange straffen zijn in de afgelopen 15 jaar flink langer geworden (van gemiddeld 11 naar gemiddeld 15 jaar). Daardoor is het aantal levenslanggestraften in de gevangenis ook hoger geworden (van ca 35 in 1990 tot 200 in 2013 (Finland) en 150 (Finland)).

Life imprisonment and human rights in selected African countries (Uganda en Rwanda) – Kamil Mujuzi (Zuid-Afrika)

Afrikaanse landen kennen de levenslange gevangenisstraf, maar ook 'tijdelijke' gevangenisstraffen van 80 tot 90 jaar. Dergelijke straffen zijn in feite een garantie dat je overlijdt in detentie.

In Uganda bestaat voorts ook nog de doodstraf (400 pp on death row). Sinds de *mandatory* doodstraf *unconstitutional* werd verklaard steeg het aantal levenslange straffen naar 209 in 2015. In Uganda heeft de veroordeelde geen recht op 'rehabilitation'. Dat heeft immers geen zin als je de rest van je leven in de gevangenis slijt. Maar er bestaat wel een 'scholensrijd' over de vraag over het verschil tussen 'imprisonment for life' en 'life imprisonment'. Jamil besprak de jurisprudentie van het Ugandese Supreme Court.

Rwanda kent een onderscheid tussen *life imprisonment* en *life imprisonment with special provisions*: geen recht op rehabilitatie voor een periode van 20 jaar. Dit was eerst *life imprisonment* in *solitary confinement*. Verschillende rechten worden je automatisch ontnegd: geen recht om te werken, geen stemrecht (vgl. 'mort civil'). 'Life should mean life'.

Jamil constateerde een tegenstrijdigheid tussen de straffen die het ICTR oplegt na bijvoorbeeld een surrender en straffen wegens een algemeen delict. Alleen in het laatste geval kan de life with special provisions worden opgelegd.

NB (Wiene) dezelfde tegenstrijdigheid geldt in Nederland: een levenslange straf opgelegd op basis van de WIM heeft minder procedurele waarborgen dan een levenslange straf opgelegd door het ICC...

Er waren geen cijfers over levenslange gevangenisstraffen in Rwanda: dat is geheime informatie van de Staat. In Rwanda mag de levenslange gevangenisstraf niet langer dan 30 jaar duren. Het verlies van burgerlijke rechten wordt echter niet opgeheven.

Life- and Long-Term Imprisonment in the Countries of the Former Yugoslavia – Filip Vojta (Kroatië)

Deze voordracht betrof de landen van het voormalige Joegoslavië:

Levenslange gevangenisstraf is er in de plaats gekomen van de doodstraf die stond op o.a. politieke misdrijven (tegen de socialistische staat). De doodstraf werd ca 200 keer per jaar opgelegd tussen 1945-1950. Dit was afgenomen tot enkele keren per jaar. Doel: deterrence (afschrikking).

Nu worden er lange straffen opgelegd, bijv 50 jaar in Kroatië en van 21 tot 45 jaar in Bosnië. Ook hier werd de paradox gesignaleerd tussen internationale berechting en nationale berechting (ICTY, levenslang wegens genocide, herziening na 25 jaar en de commune dubbele moord: 50 jaar).

Life imprisonment in Latin America – Beatriz López Lorca (Spanje)

Beatriz heft 18 verschillende jurisdicties in Latin America onderzocht. De levenslange gevangenisstraf bestaat alleen in zes van die landen. Daarentegen wel 'intense use' van zeer lange gevangenisstraffen

Life imprisonment dient er verschillende doelen. Er is geen verschil voor wat betreft het regime van levenslanggestraften en andere gevangenen. Er zijn geen aanwijzingen voor een slechter regime voor levenslanggestraften of in de behandeling in de praktijk, maar het moeilijk om dat zeker te weten. Er bestaan verschillende mechanismen voor invrijheidstelling.

Human rights: The longer in prison, the more infringement of fundamental rights. The longer the prison sentence, the harder to achieve rehabilitation. Geen aparte wetgeving voor langgestraften. Latin America kent de LWP en LWOP. Er zijn 'judicial mechanisms of release and mechanisms of release of executive nature (executive clemency)'.

THEMA 2:

LIFE IMPRISONMENT IN AMERICA: KEY ISSUES AND PERSPECTIVE

The impact of Life Imprisonment on Prospects for Criminal Justice Reform in the United States – Marc Mauer and Ashley Nellis (VS)

NB Mark Mauer werkt nu 28 jaar bij het zgn Sentencing Project.

De problemen zijn: het aantal gedetineerden (707 op de 100.000 ofwel 2,2 miljoen) en de raciaal ongelijke verdeling: twee derde is gekleurd, de helft is Afro-American. Er bestaat momenteel een beweging om het aantal gedetineerden terug te brengen, maar niet tegen de straf van levenslang. 67 procent van de levenslangen zit wegens levensdelicten en de rest voor andere, ook niet gewelddadige, delicten.

Verschillende staten kennen straffen van 90 jaar en meer.

22 procent toename van LWOP sinds 2008 (30 procent van het totaal aantal levenslanggestraften (159.520) ofwel 49.000). Eén op de negen is lifer. 'Juveniles' kunnen ook levenslang krijgen en als dat niet mag, gelden er wel straffen van 60 jaar.

Mogelijke redenen voor de enorme toename van levenslange gevangenisstraffen sinds 1972:

1. De LWOP kwam in de plaats van de doodstraf toen die werd afgeschaft.
2. Het 'tough on crime' tijdperk (habitual offender laws, broadening of eligible offenses, (ook levenslang voor drugsdelicten, ontvoering, seksuele delicten).
3. 'Elimination of parole' (sommige staten kenden geen mogelijkheid meer van parole waardoor alleen LWOP mogelijk was).

In elk geval kan stijging van het aantal misdrijven niet de reden zijn, want deze is juist aanzienlijk afgenomen.

De stijging lijkt nu te zijn gestabiliseerd.

LWOP, the Eight Amendment, and the Evolving Standards of Decency – Sharon Dolovich (VS, Florida)

Sharon legde ons twee vragen voor: 1. Wat zegt de levenslange gevangenisstraf over het Amerikaanse penal system? En 2. Wat zijn de criteria om de straf op te leggen?

LWOP gaat om uitsluiting van de samenleving, permanente uitsluiting is het doel van de straf. Het system niet gericht is op rehabilitation. Dit blijkt uit drie dingen:

- de detentieomstandigheden zijn 'dehabilitative'.
- de voorwaarden voor 'parole' zijn zeer strikt en lastig na te leven.
- de 'mort civil' (criminal consequences of criminal conviction ofwel de van overheidswege opgelegde beperkingen van fundamentele rechten). Ongeveer 38.000 verschillende criminal consequences of convictions.

Er bestaan twee argumenten om LWOP juridisch te bestrijden, te weten:

Basic principle 1: Prohibiting grossly proportionality

Basic principle 2: Decency. Zie ook: 'The decent society' van Avishai Margalit.

Key factor of humanity: 'that we can change the way we are and how we live our lives' en LWOP is: denying that these persons have the capacitation to change.

LWOPpers hebben geen constitutioneel erkend recht op resocialisatie (zelfs geen sporen van in praktijk of wetenschap, zou niet aanslaan in de VS).

De VS hebben veel verdragen niet geratificeerd, dus is aan die mondiale afspraken (zoals de Inter American Human Rights convention) zijn zij niet gebonden.

Aan de reacties was te horen dat er iets genuanceerder over de situatie in de VS kon worden gesproken; zo zijn er staten die de LWOP niet kennen en gaat de discussie daarover door.

Thema 3:

LIFE IMPRISONMENT WITHOUT PAROLE: PRACTICE AND PRINCIPLES

Constitutionalizing life imprisonment without parole – Miklós Lévay (Hongarije)

Miklos is rechter in Constitutioneel Hof, en schreef de dissenting opinion in Magyar vs Hungary (in dat hof). Hij heeft kritiek op het feit dat de beslissing om wel of geen gratie te verlenen, een beslissing die ligt in de handen van de President, niet hoeft te worden gemotiveerd. De procedure 'lacks clarity'.

Ook is hij verbolgen over het feit dat de overheid een enquête heeft gehouden onder de Hongaarse bevolking over de vraag of men vond dat de levenslange straf ook de facto levenslang moet blijven. Dit was een populistisch initiatief en uit de enquête zijn naar zijn mening onbetrouwbare conclusies getrokken

Hongarije kent: LWP, LWOP discretionary, LWOP mandatory

Het CPT heeft er tweemaal over gerapporteerd.

Levenslang is een alternatieve sanctie voor gevangenisstraf van 10-20 jaar.

Kan alleen worden opgelegd aan personen van 20 jaar of ouder.

Sinds de afschaffing van de doodstraf geldt dat een levenslange straf na 40 jaar kan worden herzien dmv: Clemency committee > Minister of Justice > The President of Hungary. De eerste levenslanggestrafte kreeg zijn straf in 1999, daarom zal er pas 40 jaar te rekenen vanaf 1999 een review procedure zijn.

Miklos vraagt zich nog af of het probleem is dat er geen grond is op grond waarvan gratie kan worden gevraagd of dat het probleem is dat de beslissing niet hoeft te worden gemotiveerd?

An administrative procedure for life prisoners; the law and practice of royal pardon in the Netherlands – Wiene van Hattum & Sonja Meijer (Nederland)

In een deels historische uiteenzetting hebben we geschetst hoe de levenslange straf in Nederland zich heeft ontwikkeld van een symbolische levenslange straf tot een *de facto* levenslange straf zonder dat hiervoor aanpassing van de wet noodzakelijk is geweest. Hiermee wilden we aangeven dat de wijze van executie meedraait met de politieke wind. Wij signaleerden daarnaast de volgende defecten aan onze gratieprocedure:

1. It is up to the most vulnerable party to apply for a pardon
2. The State does not monitor the physical and psychological condition of the convicted person
3. The convicted person has no voice in the procedure
4. The procedure is not subject to any terms
5. The procedure is not public
6. Nowadays the procedure has a tendency to devolve into a 'fight'

Vragen die ons werden gesteld :

- zou de verplichting arbeid te verrichten niet moeten worden benadrukt in plaats van dat ervan wordt afgeweken? (nav BC RSJ 21 augustus 2014, no 14/1296/GA)
- Is er nog niet een voorstel tot wetswijziging ingediend?
- Hoe komen de veroordeelden aan advocaten die bereid zijn zo veel werk voor hun verrichten?

Life sentences in Australia: Current practices and future challenges from a human rights perspective – Kate Fitz Gibbon (Australië)

De twee belangrijkste problemen:

1. In Australië kunnen jongeren vanaf 16 jaar al een levenslange gevangenisstraf opgelegd krijgen.
2. De introductie van een review mechanism. Introductie gelegenheidswetgeving om te voorkomen dat één bepaalde levenslanggestrafte vrij zou komen. Weinig tegenstanders en weinig publiek debat op dit punt.
> Gevolg: politici kunnen zeggen dat lifers recht hebben op een review, maar dat ze geen recht hebben op vrijlating.

Opmerkingen Dirk

- Soering-case: werd teruggestuurd naar de USA, veroordeeld tot LWP. Heeft ieder jaar een parole hearing, maar parole board liet voor de hearing al per brief aan Duitsland weten dat ze hem niet vrij gingen laten. 'It doesn't help to have a rule if the system is not in place.'
- Life sentences zijn moeilijk te controleren, tenzij er ook een sterke regeling (en rule of law, en rechtsstaat) bestaat.
- Ook de criteria moeten vooraf duidelijk zijn (vgl. Hutchinson). Die criteria waren vooraf niet duidelijk. Moeten in de wet zijn neergelegd. Vgl. Ook de Hongaarse regeling.

Thema 4:

HUMAN RIGHTS AND LIFE IMPRISONMENT: KEY CHALLENGES AROUND THE WORLD

The Right to Hope for Lifers - analysis of court judgements and practices in dealing with convicts in Poland – Maria Niełacznna en Aneta Wilkowska- Plółciennik

(Polen)

In 1988 vond in Polen nog een executie van de doodstraf door ophanging plaats. Nu is de doodstraf afgeschaft en is die vervangen door levenslang met de mogelijkheid van een review na 25 jaar (of in bepaalde gevallen na 30 of 40 jaar). Maar op dit moment zijn er dus nog geen lifers die al 25 jaar gedetineerd zijn. Wel blijkt dat er extreem zware beperkingen opgelegd kunnen worden aan de momenteel 300 lifers. Maria is gevangenenbezoekster en spreekt over haar gesprekken met deze veroordeelden, die vaak geen erg sterke persoonlijkheden zijn.

Gevangenisautoriteiten, mensenrechtenorganisaties (o.a. Ombudsman) zijn niet voorbereid om langdurige gevangenisstraffen te managen, controleren en daar toezicht op te houden. Er zijn geen rehabilitatieprogramma's voor levenslanggestraften.

Er is onvoldoende contact met de buitenwereld en er zijn weinig mogelijkheden om sociale relaties op te bouwen of te onderhouden. Slechts 20 van de lifers komen in aanmerking voor een beter regiem.

De vrijlating van levenslanggestraften roept de volgende vragen op: kunnen zij nog wel terugkeren na zoveel jaar? Hebben zij nog sociale contacten? Wat houdt de 'right to hope' in? Betekent het recht op vrijheid en invrijheidstelling?

A right to hope? Life imprisonment in France – Marion Vannier (Frankrijk)

NB Marion is gedetacheerd in Engeland en onderzoekt de levenslange straf in Californië. Frankrijk heeft een vergelijkbare geschiedenis als Nederland waar het gaat om de invoering van de levenslange straf. De rationale van de levenslange straf in Frankrijk

was (1908): human dignity and rehabilitation. Frankrijk kende ook altijd een VI-systeem.

Op dit moment zijn er 478 lifers. Daarvan zijn er ca 3 die een minimale term van 30 jaar meten uitzitten. In Bodein vs France is geoordeeld dat deze term niet in strijd is met artikel 3 EVRM. Marion sprak echter haar ongerustheid uit over de kwaliteit van de artsen die de rechter moeten adviseren na deze 30 jaar. Ze zette vraagtekens bij het 'recht op hoop' zoals dat uit artikel 3 zou voortvloeien: 'Human rights that rely on emotional aspects (such as hope) are questionable.'

En ze refereerde aan Judge Nussberg (opinion): 'taking the real rather than the only theoretical possibility of release.'

De doodstraf en de levenslange gevangenisstraf hebben dezelfde rationale. Maar de reducibility van een levenslange straf moet wettelijke worden vastgelegd.

Hierop werd gereageerd met: 'Right to hope can open things up.'

En met de opmerking dat het ook niet duidelijk is wat het hof bedoelt met een 'de facto release'.

Dirk verwijst naar de hearing in de Vinter-zaak: de rechters stelden de vraag of de overheid een hypothetische mogelijkheid kon bedenken wanneer iemand in vrijheid kon worden gesteld en dat kon de vertegenwoordiger van de Britse regeling niet ... toen was de zaak wel bekeken...

Thema 5

JURISDICTIONS WITHOUT THE PUNISHMENT OF LIFE IMPRISONMENT

The violation of prisoners' rights in Brazil – Giovanna Friso (Brazilië)

Brazilië kent geen levenslange straf, maar ... Giovanna liet onder meer beelden zien van de overcrowding in de gevangenissen, waarop te zien was dat de gedetineerden – vaak half naakt – hutje mutje op de grond liggen in. Degenen die de foto's hadden gemaakt, van een human rights organisatie, waren destijds vastgenomen. Overbezetting van gevangenissen in Brazilië is al jaren een probleem. Veel mensen zitten soms jarenlang in preventieve hechtenis. Er zitten 287 op 100.000 vast.

Er bestaat een groot verschil tussen theorie en praktijk: de materiële rechten zijn op papier goed geregeld maar de praktijk is beroerd. Eén op de 800 gedetineerden heeft een advocaat. Er overlijden veel mensen in de gevangenis. Zelfmoord komt echter nauwelijks voor ('we zijn een religieus land').

Punishment in Portuguese Criminal Law: A Penal System without Life Imprisonment – Inês Leonor Lopes Horta Pinto (Portugal)

De doodstraf en levenslange gevangenisstraf zijn in Portugal afgeschaft. Het verbod op levenslang is opgenomen in de Grondwet en daarmee zo goed als onaantastbaar. De maximale duur van gevangenisstraf is 25 jaar. VI is mogelijk na ½ of 2/3 van de straf, na 5/6 verplicht. Er zijn 14.000 gedetineerden, hetgeen neerkomt op 134 op 100.000.

Criminal records moeten ook na een bepaalde tijd worden opgeschoond.

Portugal kent wel een veiligheidsmaatregel die opgelegd kan worden aan een persoon met een stoornis die een ernstig delict heeft gepleegd. Deze maatregel kan iedere twee jaar worden verlengd.

Het Statuut van het ICC dat wel de doodstraf kent is in Portugal controversieel, de overlevering indien een levenslange straf kan worden opgelegd. De Grondwet beschermt tegen uitlevering indien er een levenslange gevangenisstraf kan worden opgelegd. Voorwaarde voor uitlevering (surrender) is dat een levenslange gevangenisstraf kan worden herzien. Andersom mag Portugal bij overname van een levenslange straf de hoogte van de straf aanpassen.

Het Europese Arrestatiebevel, art. 5 lid 2 bepaalt dat lidstaten de overlevering niet mogen weigeren op de grond dat er een levenslange gevangenisstraf mag worden opgelegd, maar mogen wel als voorwaarde stellen dat de straf na ten hoogste 20 jaar wordt herzien (maar er worden geen eisen gesteld aan hoe die review eruit moet zien, bv. judicial of executive).

Opmerkingen naar aanleiding van deze presentatie waren:

Is life imprisonment really the only alternative for the punishment of most serious crimes? Punishment should focus less on its duration and more on its effectiveness.

Aanvulling Wiene: op dit moment zitten er twee Portugezen, overgeleverd door Portugal aan Nederland, een levenslange gevangenisstraf uit onder de Nederlandse voorwaarden. Dat lijkt een schending van de Portugese Grondwet. Aan de andere kant: Portugal heeft geen voorwaarden gesteld aan de reviewprocedure. Er wordt niet geëist dat er sprake moet zijn van een rechterlijke procedure. Wat doe je als de andere staat zich na de uitlevering niet aan de voorwaarden houdt?

Long-term imprisonment in Spain and the Conditions for the Progression in Categorisation with a special Focus upon Terrorism and the ECHR – Jon-Mirena Landa Gorostiza en Joxerramon Bengoetxea (Baskenland)

Jon Landa sprak over de recente wijziging van de Spaanse strafwetgeving. Hierin is een aparte paragraaf opgenomen over de tenuitvoerlegging van straffen die worden opgelegd aan terroristen voorts wordt de gevangenisstraf voor 'onbepaalde tijd' ingevoerd, de zgn. 'herzienbare levenslange straf'.

Spanje kent nu een maximale straf van 40 jaar. De vraag is of dat niet te lang is en of de straf wel voldoet aan de eisen in het Vinter-arrest (dat bv een toets na 25 jaar eist).

Belangrijk is voorts het systeem van progressie tijdens de tenuitvoerlegging.

Van de straf moet 8 tot 12 jaar in detentie worden uitgezeten; 15 tot 22 of 32 jaar in 'open prison' en na 23 of 35 jaar bestaat de mogelijkheid van parole. Maar de voorwaarden voor progressie zijn hoog en in de nieuwe wet een stuk zwaarder geworden. In alle gevallen moet bijvoorbeeld een schadevergoeding zijn betaald. En voor degenen die voor bepaalde terroristische misdrijven zijn veroordeeld, bestaat er nu een bepaling die voorschrijft dat uitdrukkelijk afstand moet zijn gedaan van het begaan van misdrijven en dat actief moet worden meegewerkt aan de samenwerking met de autoriteiten om mededaders op te sporen alvorens over kan worden gegaan tot een lichter regiem.

NB overigens zitten er 214 mensen een straf uit van meer dan 40 jaar omdat er sprake is van het samenvoegen/optellen van sancties. Het Spaanse Constitutionele Hof werd echter in Del Rio Prada overruled met betrekking tot de cumulatie van straffen.

Long-term prison sentences in Latin America – Fransisco Javier León Villalba (Spanje)

Als je ervan uitgaat dat rehabilitation het doel is van gevangenisstraf dan wordt dit beginsel op vele wijzen geschonden. Boektip: Allen (over rehabilitation).

Uitleg dat liberalen juist tegen het aspect van rehabilitation zijn, omdat dat de rechtvaardiging vormt voor het nemen van allerlei maatregelen om gedetineerden gedwongen te behandelen.

Thema 6

IMPRISONMENT AND PREVENTIVE DETENTION

The preventive drive, indefinite post sentence detention in Switzerland, and the right to review – Ana Coninx (Zwitserland)

Most intrusive life long sentence: life long post sentence detention for highly dangerous and untreatable prisoners. Life long sentencing is a clear rejection of proportionate sentencing. Art 3 EVRM: wat op het moment van de oplegging van de straf passend is, kan in de loop van de tijd veranderen (dat is de waarde van het Vinter-arrest).

Frans von Listz verwierp het idee dat iedereen kan worden gerehabiliteerd.

Constitutional limits on life imprisonment and post sentence preventive detention in Germany – Axel Dessecker (Duitsland)

De wet schreef voor dat er afzonderlijke inrichtingen moeten zijn voor preventive detention. Dat geldt niet voor levenslange straffen.

In Duitsland zijn momenteel 1953 levenslanggestraften en 508 preventief gedetineerden. Daarnaast wachten nog eens ruim 500 gestraften op een eventuele preventieve maatregel (zie hierover EHRM, M. v. Germany, violation of art. 5 EVRM)

Zie de belangrijke uitspraak van het Duitse Const. Hof van 1977, waarin is bepaald dat ook levenslanggestraften recht hebben op respect voor hun menselijke waardigheid. De waarborgen tegen een inbreuk op een van die menselijke waardigheid zijn:

- Social integration is an objective guaranteed by the Constitution that also applies for life imprisonment.
- A more detailed legal regulation of release conditions
- Restrictive interpretation of some subtypes of murder under aggravating circumstances.

Aan de andere kant: in Germany there is a very strong believe in treatment.

Het Duitse Federal Court (2011) oordeelde: preventive detention only as a last resort, there has to be a clear difference between preventive detention and prison sentences, a detention regime 'oriented to freedom and directed at therapy', based on constitutional limits almost identical to those on life imprisonment (social integration as an objective guaranteed in the Constitution also applies to the preventive detention).

Sonja: Fascinerend: voorbeeld Belgische gedetineerde die om euthanasie heeft gevraagd. Is het toestaan van euthanasie de hoogste erkenning van human dignity of is het juist het ontkennen daarvan?

Tapio merkt op dat het Zweedse model van de Duitsers is overgenomen. Wiene: het lijkt op TBS ware het niet dat er veel minder behandelaars in die inrichtingen rondlopen dan in Nederland.

Thema 7

HUMAN RIGHTS AND LIFE IMPRISONMENT: KEY CHALLENGES AROUND THE WORLD II

Life imprisonment: the Indian Perspective – Madhurima Dhanuka (India)

54,5% van alle 120.000 gedetineerden in India zit een levenslange gevangenisstraf uit. Er geldt verplichte arbeid. Over de gevangeniscondities zou niet veel worden geklaagd. De straffen die India kent zijn de doodstraf, gevangenisstraf (kan voor 10, 7 of 3 jaar worden opgelegd afhankelijk van de zwaarte van het delict), LWOP, LWP (invrijheidstelling na een bepaalde door de rechter bepaalde periode), levenslange gevangenisstraf (met mogelijkheid van vrijlating na 14 jaar), gevangenisstraf voor 20 jaar (voor drugsdelicten).

Naar aanleiding van de New Delhi-verkrachtingen ligt er een advies voor invoering levenslange gevangenisstraf voor de duur van het natuurlijke leven van een persoon. Parole vs. 'pre mature release'. Life means 'life' in India.

Life Imprisonment in England and Wales – Catherine Appleton and Dirk van Zyl Smit (Engeland)

Initial types of life imprisonment: mandatory life for murder, discretionary life for a range of other offences. En voor jeugdigen: detention at Her Majesty's pleasure (vanaf 10 jaar). Recent changes sinds 1990's:

- Automatic life sentences: two strikes (sexual of violent offences)
- IPP (imprisonment for the public protection): enorme aantallen (120 gevallen per maand, er was ingezet op 80 gevallen per jaar); verlaten in 2012 (nu nog 5000 a 6000 mensen die deze maatregel hebben ondanks afschaffing).
- Mandatory life sentence: two strikes unless not in the interests of justice.
- Also: whole life orders (ca 42 pp).

Ter vergelijking: 13.182 life sentenced prisoners in England and Wales (incl. IPP) dat is net zoveel als in de rest van Europa (13.629).

Release procedures and the ECHR:

Mandatory setting of minimum periods (tariff) by sentencing court.

For discretionary sentences: *Weeks v UK* (1988), *Thynne Wilson and Gunnell v. UK* (1991).

For juveniles: *T and V v UK* (1999)

For murderers: *Stafford v UK* (2002), *Anderson v Secretary of State*

Whole life orders > Right to Hope > Procedure adequate: *R v Newell* (2014), *Hutchinson v. UK* (2015).

The argument that it should be clear for the prisoner under what conditions

Hutchinson: What do you expect? Is this case going to the Grand Chamber? (intussen weten we dat die zaak inderdaad naar de GK is gestuurd).

Acceptability of IPP regime:

- James v SoS
- James v UK
- Haney, Kaiyim and Massay v SoS

ECHR: art. 5 can be read as given prisoners a right to compensation (in case of absence of courses). UK Supreme Court: art. 5 geeft geen right to compensation.

Successful Human Rights driven *procedural* reforms, maar materieel veranderde er weinig:

- Whole life orders remain
- IPPs serving indefinite sentences for relatively minor crimes
- Remaining IPPs
- A risk averse parole board
- More life-sentences than ever before

What is the solution for this? Rechters zien niet meer wat het betekent of lange gevangenisstraffen op te leggen.

The Release of Life Sentence Prisoners in Ireland: Chaotic but Compliant? – Diarmuid Griffin and Ian O'Donnell (Ierland)

Gedetineerden worden tegenwoordig na ongeveer 20 jaar in vrijheid gesteld.

Remaining concerns: legal interpretation and the realities of the situation.

The role of the executive and the right to review.

Parole Boards komen eenmaal per maand samen. Hierin zit geen strafrechter. Zie in dit verband: 'The farm' – film over parole boards in Louisiana.

Sharon: risk assessment door leden van de parole board is afhankelijk van het moment van de dag waarop ze beslissen

Dirk (over de eis van een door de veroordeelde afgelegde bekentenis): zie *Léger v France*: grossly unreasonable dat hij niet vrij kon komen omdat hij het delict niet had toegegeven. De GK heeft geen uitspraak gedaan, omdat zowel Léger als zijn advocaat inmiddels waren overleden. Dit splitste het Hof in twee: de meerderheid wilde de zaak niet door laten gaan, maar Spielman (huidige president) had een sterke dissenting opinion. Daarom wordt de kans groot geacht dat het in de zaak Murray (ondanks diens overlijden) wel tot een inhoudelijke uitspraak zal komen (hetgeen steeds aannemelijker wordt nu er op 14 januari 2015 een hearing was en er nog steeds geen uitspraak is gedaan).